

5.1.1. Český jazyk a literatura

Dovednosti získané ve vzdělávacím oboru český jazyk a literatura jsou potřebné nejen pro kvalitní jazykové vzdělání, ale jsou důležité i pro úspěšné osvojování poznatků v dalších oblastech vzdělávání.

Při realizaci tohoto vzdělávacího oboru se vytvářejí předpoklady k efektivní mezilidské komunikaci.

Vzdělávací obor má komplexní charakter, pro přehlednost je rozdělen do tří složek:

- Komunikační a slohová výchova
- Jazyková výchova
- Literární výchova

Ve výuce se obsah složek vzájemně prolíná.

V komunikační a slohové výchově se žáci učí chápat jazykové sdělení, číst s porozuměním, kultivovaně mluvit a psát, analyzovat obsah textu.

V jazykové výchově žáci získávají vědomosti a dovednosti potřebné k osvojení spisovné podoby českého jazyka. Jazyková výchova vede žáky k přesnému a logickému myšlení.

V literární výchově žáci poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, formulovat vlastní názory. Žáci dospívají k takovým prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich hodnotové orientace, životní postoje a obohatit jejich duchovní život.

Časová dotace českého jazyka na ZŠ Vrané nad Vltavou je na 1. stupni od 1. do 3. ročníku 9 hodin týdně, ve 4. ročníku 6 hodin týdně, v 5. ročníku 7 hodin týdně. Na 2. stupni v 6. a 9. ročníku 5 hodin týdně, v 7. a 8. ročníku 4 hodiny týdně.

Očekávané výstupy – 1. stupeň

☞ KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

1. období

žák

- 1V1 plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti
- 1V2 porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti
- 1V3 respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru
- 1V4 pečlivě vyslovuje, opravuje svou nesprávnou nebo nedbalou výslovnost
- 1V5 v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči
- 1V6 volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích
- 1V7 na základě vlastních zážitků vytvoří krátký mluvený projev
- 1V8 zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním
- 1V9 píše správné tvary písmen a číslic, správně spojuje písmena i slabiky; kontroluje vlastní písemný projev
- 1V10 napíše věcně i formálně správně jednoduchá sdělení
- 1V11 seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh

2. období

žák

- 1V12 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
- 1V13 rozliší podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamená
- 1V14 posoudí úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení
- 1V15 reprodukuje obsah přiměřeně složitěho sdělení ústně i písemně a zapamatuje si z něj podstatná fakta
- 1V16 vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku, posoudí úplnost informace
- 1V17 rozpozná manipulativní komunikaci v masmédiích, zejména v reklamě a rozpozná záměr autora
- 1V18 zvolí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru (prosba, oznámení, omluva, ...)
- 1V19 rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost ve slyšené ukázce a vhodně ji užívá podle komunikační situace

- 1V20 píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry (vypravování, popis předmětu, popis pracovního postupu, dopis)
- 1V21 sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytvoří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti

🔊 JAZYKOVÁ VÝCHOVA

1. období

žák

- 2V1 rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky
- 2V2 porovnává významy slov, zvláště slova opačného a podobného významu, slova významem souřadná, nadřazená a podřazená
- 2V3 porovnává a třídí slova podle zobecněného významu - děj, věc, okolnost, vlastnost; třídí ohebná slova na slovní druhy
- 2V4 užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves
- 2V5 spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy
- 2V6 rozliší v textu druhy vět podle postoje mluvčího a k jejich vytvoření zvolí vhodné jazykové i zvukové prostředky
- 2V7 odůvodní a napíše správně i/y po tvrdých, měkkých a obojetných souhláskách ve známých vyjmenovaných slovech, dě, tě, ně, ú/ů, bě, pě, vě, mě - mimo morfologický šev, velká písmena na začátku věty a v typických případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování

2. období

žák

- 2V8 porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
- 2V9 rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku, vyhledá v textu slova příbuzná, uvede k zadanému slovu další slova příbuzná
- 2V10 určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém projevu
- 2V11 rozliší spisovné a nespisovné tvary slov, nespisovné tvary nahradí spisovnými
- 2V12 vyhledá základní skladební dvojici (podmět vyjádřený, nevyjádřený několikanásobný) a v neúplné základní skladební dvojici označí základ věty
- 2V13 odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí, rozhodne, který větný vzorec odpovídá zadanému větnému celku
- 2V14 užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
- 2V15 píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách
- 2V16 zvládá základní příklady syntaktického pravopisu

🔊 LITERÁRNÍ VÝCHOVA

1. období

žák

- 3V1 čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku
- 3V2 rozliší vyjadřování v próze a ve verších, odliší pohádku od ostatních vyprávění
- 3V3 užívá s porozuměním základní literární pojmy
- 3V4 pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností

2. období

žák

- 3V5 vyjádří své dojmy z četby a zaznamená je jako referát, záznam ukládá do portfolia nebo zapisuje do čtenářského deníku, uvede, jak na něj ukázka působí
- 3V6 volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma
- 3V7 rozliší různé typy uměleckých a neuměleckých textů

- 3V8 při jednoduchém rozboru literárních textů používá elementární literární pojmy (poezie x próza), rozpozná pohádku, pověst, bajku

Očekávané výstupy – 2. stupeň

☞ KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

žák

- 1V1 odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji
- 1V2 reprodukuje náležitě věcný i odborný text, vyhledá klíčová slova a shrne hlavní myšlenky
- 1V3 rozliší subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru
- 1V4 rozliší manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujme k ní kritický postoj
- 1V5 dorozumívá se kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci
- 1V6 odliší spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke komunikačnímu záměru mluvčího
- 1V7 v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči
- 1V8 zapojí se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu
- 1V9 využívá základy studijního čtení - formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou textu přednese referát
- 1V10 uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text s dodržováním pravidel mezivětného navazování
- 1V11 využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů

☞ JAZYKOVÁ VÝCHOVA

žák

- 2V1 spisovně vyslovuje česká a běžně užívaná cizí slova
- 2V2 rozliší a příklady v textu doloží nejdůležitější způsoby obohacování slovní zásoby a zásady tvoření českých slov, rozpozná přenesená pojmenování, zvláště ve frazémeh
- 2V3 samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami
- 2V4 správně třídí slovní druhy a druhy slov, tvoří spisovné tvary slov a vědomě jich používá ve vhodné komunikační situaci
- 2V5 využívá znalostí o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace
- 2V6 rozlišuje významové vztahy gramatických jednotek ve větě a v souvětí
- 2V7 v písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slovo tvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché a v méně složitých souvětích
- 2V8 rozlišuje spisovný jazyk, nářečí a obecnou češtinu a zdůvodní jejich užití

☞ LITERÁRNÍ VÝCHOVA

žák

- 3V1 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popíše strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla
- 3V2 rozpozná základní rysy výrazného individuálního stylu autora
- 3V3 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo
- 3V4 tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie
- 3V5 rozlišuje literaturu hodnotnou a konzumní, svůj názor doloží argumenty
- 3V6 rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele
- 3V7 uvede základní literární směry a jejich významné představitele v české a světové literatuře
- 3V8 porovná různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování
- 3V9 vyhledá informace v různých typech katalogů, v knihovně i v dalších informačních zdrojích
- 3V10 má přehled o autorech, kteří žili či tvořili v našem regionu

Průřezová témata

V rámci českého jazyka jsou realizována tato průřezová témata:

1. stupeň:

1. Osobnostní a sociální výchova – rozvoj schopnosti poznávání a sebepoznávání a sebepojetí
3. Výchova v myšlení v evropských a globálních souvislostech – Evropa a svět nás zajímají
6. Mediální výchova – interpretace vztahu mediálních sdělení a reality

2. stupeň

1. Osobní a sociální výchova zejména v těchto okruzích:

- rozvoj schopností poznávání (výpisky, výtah, výklad, zpráva a oznámení, popisy, líčení, charakteristika, úvaha, literárně historické souvislosti)
- sebepoznání a sebepojetí (charakteristika, vypravování, úvaha)
- seberegulace a sebeorganizace (slohové práce, čtenářský deník)
- psychohygiena (slohové práce, čtenářský deník)
- kreativita (formulace hlavních myšlenek lit.díla, tvorba vlastních textů, čtenářský deník, slohové práce)
- poznávání lidí (popis, charakteristika, literární hrdina, významné osobnosti literatury a kultury)
- mezilidské vztahy (popis osoby, charakteristika, literární hrdina, námět a téma lit. díla)
- komunikace (diskuse, dopis, formy společenského styku, mluvený projev, slohové útvary úředního charakteru, projev, proslov)
- kooperace a kompetice (diskuse, polemika)
- řešení problémů a rozhodovací dovednosti - průběžně
- hodnoty, postoje, praktická etika (úvaha, polemika, diskuse, formy společenského styku)

2. Výchova demokratického občana:

- občanská společnost a škola (zpráva a oznámení, úřední dopis, slohové útvary úředního charakteru a k volbě povolání, diskuse a polemika, projev, proslov, publicistické útvary, formy společenského styku a mluvený projev)
- občan, občanská společnost a stát (diskuse, úvaha)
- principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování (diskuse, úvaha, téma v literatuře)

3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

- Evropa a svět nás zajímá (vypravování zážitků, líčení, popis, lidová slovesnost, zvyky a tradice)
- objevujeme Evropu a svět (vypravování zážitků, líčení, popis, literární žánry – pohádky, báje, evropská a světová literatura, čtenářský deník, projekty: Afrika, Žijeme v Evropě)
- jsme Evropané (slova přejatá a jejich skloňování, český jazyk jako slovanský jazyk, kulturní akce, projekt: Evropa)

4. Multikulturní výchova:

- kulturní diference (charakteristika, literární hrdina, čtenářský deník, četba, úvaha, vývoj české a úvod do světové literatury, nejvýznamnější představitelé světové literatury)
- lidské vztahy (čtenářský deník – četba světových autorů)
- etnický původ (literární hrdina, čtenářský deník – četba, přátelství s japonskou školou)
- multikulturalita (jazykové rodiny, obohacování slovní zásoby)
- princip sociálního smíru a solidarity (účast v literárních soutěžích – o toleranci /soutěž v psaní dopisů, Stop dětské práci/, publicistický styl)

5. Environmentální výchova – prolíná průběžně v literární výchově v textech o přírodě, v doporučené četbě s přírodní tematikou. V ostatních oblastech:

- ekosystémy (popis, líčení, vypravování, výklad, výtah, výpisky)
- základní podmínky života (popis, líčení, vypravování, výklad, výtah, výpisky, úvaha)

- lidské aktivity a problémy životního prostředí (vypravování, úvaha, diskuse, výklad, výtah, výpisky)
- vztah člověka k prostředí (vypravování, úvaha, diskuse, výklad, výtah, výpisky)

6. Mediální výchova

- kritické čtení a vnímání mediálních sdělení (probíhá průběžně ve slohu)
- interpretace vztahu mediálních sdělení a reality (probíhá průběžně ve slohu)
- stavba mediálních sdělení (publicistické útvary, základy orientace v médiích)
- vnímání autora mediálních sdělení (zpráva, oznámení, reklama, inzerát)
- fungování a vliv médií ve společnosti (probíhá průběžně ve slohu)
- tvorba mediálního sdělení (publicistické útvary – fejeton, reportáž, zpráva, oznámení atd.)

V případě podpůrného opatření (spočívajícího v úpravě očekávaných výstupů) pro žáky s LMP od třetího stupně podpory, bude pro tvorbu IVP využívána minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření stanovená v RVP ZV.